

Чижевська С., Павленко В.В. Проблема професійної підготовки вчителя в педагогічній спадщині К.Д. Ушинського / С. Чижевська, В.В. Павленко // Магістратура в умовах євроінтеграційних процесів вищої школи: збірник наукових праць / за заг. ред. С.С. Вітвицької, Н.М. Мирончук. – Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – 404 с. – С.225-227.

Проблема професійної підготовки вчителя в педагогічній спадщині

К.Д. Ушинського

Ідеї К.Д. Ушинського багато в чому співзвучні завданням, що стоять перед сучасною школою, і тому вимагають сучасного осмислення в зв'язку з проблемою професійної підготовки вчителя.

На думку К.Д. Ушинського, праця вчителя та учнів повинна бути організована з таким розрахунком, щоб діти по можливості працювали самостійно, а вчитель керував цією працею.

Мета статті - визначити проблеми професійної підготовки вчителя в педагогічній спадщині К.Д. Ушинського

На думку К.Д. Ушинського, повне досягнення навчальної й виховної мети можливе, коли її втілює висококваліфікований вчитель, вихователь.

Вимоги до вчителя і його всебічної підготовки сформульовані К.Д. Ушинським чітко та однозначно. Вміння не тільки вчити, а й виховувати любов до своєї професії й прихильне ставлення до дітей, відповідальне ставлення до обов'язків педагога, освіченість, ґрунтовне знання педагогіки і психології, володіння педагогічною майстерністю й педагогічним тактом – ось провідні риси справжнього вчителя.

У статті «Три елементи школи» (1857 р) К.Д. Ушинський виділив такі найвпливовіші *виховні сили*: адміністрацію закладу, вихователів та вчителів. Він переконливо доводить, що коли «вихователь як за освітою, так і за характером своїм відповідає високому покликанню педагога, то заклад у його руках швидко може досягти довершеності» [2].

Звичайно, справжній учитель, на думку К.Д. Ушинського, – це той, хто постійно сам учиться, займається самоосвітою, знайомиться з найновішою педагогічною літературою, підвищує й удосконалює свою кваліфікацію.

Знаючи, що навіть досить здібний педагог може перетворитися на ремісника, якщо його діяльність ігнорує запаси виховання, Костянтин Дмитрович підкреслював необхідність для мистецтва виховання володіння прикладними знаннями про умови ефективності виховного процесу, про способи педагогічної діяльності, про засоби педагогічного впливу. Взагалі, проблемі підготовки вчителя-професіонала він приділив велику увагу у своїй науково-практичній діяльності.

Думки педагога-демократа про підготовку вчителів викладені в таких роботах: «Проект учительської семінарії», «Три елементи школи», «Педагогічна подорож по Швейцарії», «Думка колезького радника К.Д. Ушинського про проект реорганізації Гатчинського інституту» та інші. Пропонована система підготовки вчителя базувалася на усвідомленні високої ролі вчителя в житті суспільства, на великій вазі особистісного фактора у педагогічній діяльності. Йому належить думка: *виховна сила виливається лише з живого джерела людської особистості*. Особистий приклад учителя, за його словами, це промінь сонця для молоді душі. Він прагнув привернути увагу громадської думки до того, яке велике суспільне значення має праця шкільного педагога і яка увага і турбота повинні бути виявлені з боку громадськості до народного вчителя.

У статті «Про користь педагогічної літератури» він пише: «Вихователь, що стоїть на рівні з сучасним ходом виховання, почуває себе живим, діяльним членом великого організму, який бореться з нещастям та недоліками людства, посередником між усім, що було благородного й високого в минулій історії людей, і поколінням новим, охоронцем святих заповітів людей, які боролися за істину і за благо. Він почуває себе живою ланкою між минулим і майбутнім, могутнім ратоборцем істини й добра, і усвідомлює, що його справа, скромна

зовні, – одна з найвизначніших справ історії, що на цій справі ґрунтуються царства і нею живуть цілі покоління» [2].

К.Д. Ушинський стверджував, що вчитель не виконає свого обов'язку, якщо буде лише викладачем предмету і не буде вихователем. Знання, вважав він, далеко не складають головного достоїнства викладача навчального закладу. Головне, щоб викладач умів виховувати учнів своїм предметом.

Вчений розробив зміст спеціальної підготовки вчителя, визначив коло наук для вивчення майбутніми народними вчителями в учительських семінаріях. Він наголошував на всебічній підготовці вчителя, щоб він мав пізнання не лише в законі Божому, граматиці, арифметиці, географії та історії, але й у природничих науках, медицині, сільському господарстві; окрім того, вчитель має вміти добре писати, малювати, креслити, читати ясно і виразно і, якщо можливо, навіть співати. Центральне місце серед цих наук він відводить рідній мові, бо цей предмет входить в усі інші предмети і вбирає в себе їхні результати.

У «Проекті учительської семінарії» К.Д. Ушинський висловив цінні думки не лише щодо питань підготовки вчителів початкової школи, але й для середніх навчальних закладів та викладачів педагогіки. Він висунув ідеї, які набагато випередили час. Вважав за необхідне відкрити при університетах педагогічні факультети, визначив для них наукові дисципліни. Педагогічні факультети, що пропонувалися ним, мусили бути центрами розвитку і поширення педагогічної науки. У проекті К.Д. Ушинський висунув ідею не лише теоретичної, але й практичної підготовки вчителів: «Метод викладання можна вивчити з книги або зі слів викладача, але набути навичок у застосуванні цього методу можна тільки діяльною і тривалою практикою» [3, с.118].

Багато уваги приділив К.Д. Ушинський майстерності розповіді вчителя у початкових класах, від якої залежить успішне навчання молодших школярів: *«діти більше люблять слухати, ніж читати, вже й тому, що в перші два-три роки самий процес читання ще стомлює їх. Крім того, треба привчити дітей*

не тільки читати, але й слухати уважно, а потім засвоювати й переказувати те, що чули» [1, с.194].

Вчений вважав, що вміння розповідати зустрічається не часто, та навіть обдарованій людині треба багато працювати, щоб виробити в собі майстерність педагогічної розповіді. Вона повинна бути не тільки цікавою, а й мати в собі педагогічні якості, тобто легко сприйматися дітьми, так, щоб дослухавши розповідь до кінця, учень пам'ятав її середину й початок; щоб подробиці не заступали головного, а головне, позбавлене подробиць, не здавалося сухим [1, с.194].

Педагогу необхідно добре знати свій предмет, володіти методикою викладання, йти в ногу з життям і постійно вдосконалювати свою майстерність, тобто бути високоосвіченою і різносторонньою людиною, беззаперечним авторитетом для своїх вихованців та їх батьків.

Завдання забезпечення в учнів глибоких і міцних знань, що весь час мають зростати, в К.Д. Ушинського гармонійно поєднуються з завданнями які повинна реалізувати загальноосвітня школа. Він зазначав, що ніколи не слід запізнюватись з цим *«якщо шкідливо вчити дитину, не розвиваючи, то так само ж шкідливо спершу сильно розвивати її, а потім засадити її за найнудніші речі, якими звичайно бувають перші початки наук»* адже навчання і розвиток діалектично взаємопов'язані [2].

І сьогодні не втратили свого значення міркування мудрого педагога про науку і мистецтво виховання, про відповідальність професії вчителя, її непересічну роль у забезпеченні соціального прогресу. Ще й дотепер не вся програма підготовки вчителя, задумана К.Д. Ушинським, повністю реалізована.

Список використаних джерел

1. Ушинський К.Д. Твори в 6-ти томах / К.Д. Ушинський. – К. : Радянська школа, 1954. – Т.2. – 442 с.
2. Хрестоматія з української класичної педагогіки : К. Ушинський, С. Русова, А. Макаренко, Г. Ващенко, В. Сухомлинський : Навч. посіб. для

студ. вищ. навч. закл. / Уклад. В.П. Кравець, О.І. Мешко. – К.: Грамота, 2008. – 768 с.

3. Струминский В.Я. Основы и система дидактики К.Д. Ушинского. – М.: Учпедгиз, 1957. – 216 с.